

	5	12c	12d	12e	8	6
		12b			5	
	6					9
		12a			7	
4						
			13			
			11			
3						
		1				10
2					12f	
						6

Aanvullende informatie / NL

- 1 Curator Robinah Nansubuga en kunstenaar en docent Nathan Omiel bespreken op verzoek van Andrea Stultiens de vertaling van de titel van Ham Mukasa's boekendrieluik 'Simuda Nyuma' en het woord 'Ekifananyi'. Duur 8.37min.
- 2 Ham Mukasa had twee huizen. Ze zijn nog steeds in het bezit van de familie. Een ervan wordt gebruikt voor familiebijeenkomsten en om geïnteresseerden in de geschiedenis te ontvangen. Het andere huis wordt bewoond door een kleindochter van Ham Mukasa. Beide huizen zijn tijdscapsules. In de zitkamers ervan zijn foto's heel erg aanwezig. Foto's van het interieur van Kwata Mpola House in Kyaggwe, waar Mukasa een groot deel van zijn leven chief was, zijn te zien in de gang op de begane grond. Hier hangt een foto van Kwerimide House in Mengo, nog steeds gelegen vlakbij het paleis van de Koning van Buganda. De foto's zijn gemaakt door Andrea Stultiens in respectievelijk 2012 en 2013.
- 3 Nathan Omiel maakte een serie geschilderde portretten van Ham Mukasa, losjes gebaseerd op beschikbare fotografische portretten.

'Het is heel ingewikkeld, want we hebben het hier over Ham Mukasa, die leefde in een overgangperiode van informeel naar formeel onderwijs. Ik weet niet genoeg van de geschiedenis om je te laten begrijpen hoe het zat met tekenen als onderdeel van dat onderwijs. Binnen de clans hadden mensen specifieke rollen. Voor iemand van koninklijke afkomst was het niet belangrijk om te kunnen schilderen of tekenen. Maar onderwijs druppelde wel de samenleving binnen via het koningshuis. Daar bevonden zich de bevoorrechte mensen, de eersten die wat we nu onder onderwijs verstaan genoten, zodat zij het konden verspreiden onder de leiders onder hen. We moeten getekend beeld zien als een taal om contact te leggen, aangezien de meeste jongeren toen geen Engels begrepen. Als ik duidelijk zou willen maken dat dit een vrouw is, en dat je haar mukazi noemt in het Luganda, dan zou ik een tekening moeten maken, en zeggen Mukazi - Vrouw.'

- 4 Sanaa Gateja werkt aan een langdurig onderzoek naar Alexander Mackay, een pionierende missionaris die niet alleen zijn religie naar Oeganda bracht, maar ook een aantal technologische ontwikkelingen. Mackay wordt uitvoerig beschreven door Ham Mukasa. Naar aanleiding van zijn onderzoek maakt Gateja werken die gevoelig liggende thema's als slavernij, vrijheid en de beperking of eenzijdige verspreiding van kennis aan de orde te stellen. Gateja's achtergrond als juwelen ontwerper maakt dat zijn werk vaak producten en kostuums zijn, die al dan niet gebruikt worden in performances.

'Ik maakte een klein beeldje van een man waarover niet veel wordt gepraat wanneer het gaat om zijn karakter, zijn innerlijk. Maar je kunt het vinden in zijn overtuigingen, zijn docentschap en maniertjes. Mackay staat in alle geschiedenisboeken die gebruikt worden in basis scholen in Oeganda. Met de kolonie kwamen veel Schotten naar Oeganda. Zij werden succesvolle doctoren, ontdekkingsreizigers en zakenlieden. We hebben hier scholen waar de Schotse kilt onderdeel van het school uniform is. Ik wil twee verschillende culturen laten versmelten, de Oegandese en de Schotse, in een soort van weefsel dat het verhaal van deze twee soorten mensen vertelt.'

- 5 **Papa Shabani is een jonge fotograaf die zich met name bezig houdt met het fotografisch portret.**

‘Ik had bepaalde ideeën waar niet iedereen het mee eens zou zijn. Ik was bang dat mensen ze zouden interpreteren als zijnde tegen het Christelijk geloof. Maar uiteindelijk kun je niet om de waarheid heen. De Oegandese martelaren, deze jonge mannen, zowel de Moslims als de Christenen werden gedood omdat ze de Koning niet gehoorzaamden. Dat is waar het op neerkomt. Het is niet vol te houden dat ze stierven voor Jesus of de Christelijke God. Ik was bang dat iemand zou denken dat ik een geloof aan zou vallen door Ham Mukasa op deze manier te portretteren. Maar ik heb nu geleerd dat ik gewoon beeld moet maken, en dat de interpretatie ervan aan de mensen is.’

- 6 **Violet Nantume werd opgeleid als juwelen ontwerpster, maar ontwikkelt zich als cultureel entrepreneur, kunstenaar en curator met een bijzonder kritische houding ten aanzien van de wereld om haar heen.**

‘Ik gebruik sarcasme en provocatie zowel subtiel als expliciet om mensen buiten gebaande paden te laten denken, zodat ze hun eigen gevoelens rondom moeilijke zaken uit ons culturele verleden tot uitdrukking kunnen brengen. Ik ben nooit onder de indruk geweest van de cultuur waarin het zaak is je mond te houden zodat je niemand voor het hoofd stoot, waarin je wat de oudere leiders zeggen niet mag bevragen wanneer het gaat om achterhaalde culturele praktijken, etc. Veel dingen die we achter ons hebben gelaten kwamen en gingen zonder dat er openlijk over gedebatteerd is. [...] Het onderliggende thema in mijn werk is context, de relevantie van gisteren, geïnterpreteerd op een manier die relevant is voor vandaag. Wanneer ik een koning portretteer gebruik ik het gezicht van de huidige Koning van Buganda; Kabaka Muwenda Mutebi. Ik ben een Muganda vrouw, en het is belangrijk voor me dat andere Baganda, waar ze ook zijn, zich kunnen identificeren met het werk. Ik stel me voor dat de onderdanen van de Koning openlijk kunnen praten over zijn gedrag binnen het Koninkrijk. Tot nu toe is dit iets wat absoluut niet kan. Je kunt de koning niet kritisch bejegenen of tegenspreken. Hij is ver boven zulke dingen verheven en het is een schande voor gewone burgers om ze te bespreken. Zulke praatjes zouden een paar decennia geleden zomaar je doodvonnis hebben kunnen zijn.’

- 7 **Fred Mutebi staat bekend om zijn bijzondere houtsnedes, een medium waarin hij zich sinds begin jaren 90 in heeft gespecialiseerd.**

‘Ham Mukasa schreef een boek waarvan velen van ons het bestaan niet kennen. Het plaatst je in het verleden. En ik ben een hedendaagse kunstenaar die werk maakt bedoeld voor de toekomst. Ik werd gedwongen na te denken over een boek dat is geschreven door iemand die in het boek voorkomt, en over de onderwerpen die hij geïllustreerd wilde hebben. Ik geloof niet dat die onderwerpen en wat hij ermee wilde zeggen uit de tijd zijn geraakt. Maar hoe kunnen deze illustraties nu betekenisvol zijn? Ik voor een onderwerp dat te maken heeft met het Buganda van het verleden, van het nu en het Buganda dat nog moet komen. Het gaat over de concubines van de Koning, de vrouwen van de Koning. We noemen ze niet concubines in Oeganda. Eigenlijk zijn

alle onderdanen van de Koning op de een of andere manier zijn 'vrouwen'. Ook de mannen. Wanneer we de Koning aanspreken wordt 'Saabassaja baffe' gezegd. 'Baffe' betekent 'onze echtgenoot'. Ook de mannen zeggen dat.'

8 Achola Rosario werkt als journalist en als kunstenaar.

'Ik was geïnteresseerd in dit project omdat het gerelateerd is aan een onderzoek waarmee ik al bezig was. Daarin traceer ik de herkomst van Nilotische volken. Ik ben geen Muganda, maar heb een Luo achtergrond. De Luo kwamen Oeganda binnen uit het noorden. Ik wist niet veel van de geschiedenis van Buganda, maar als kind heb ik al wel iets gehoord over Ham Mukasa. Hij leefde in de cruciale periode waarin alle volken strikter van elkaar gescheiden werden dan daarvoor het geval was. Het was goed om dieper in te gaan op de positie die Ham Mukasa innam tijdens deze overgangperiode. Ik leerde meer over koloniale strategieën in de toe-eigening van het verleden, het smeden van hiërarchische banden, en het vinden van steun van Afrikanen waarmee ze werkten. Deze Afrikanen waren geen slachtoffers. Degenen die direct contact hadden met kolonisatoren, gebruikten dat om er zelf beter van te worden en niet noodzakelijker wijs voor het algemeen welzijn.'

9 Ian Mwesiga is een jonge schilder die geïnteresseerd is in zijn medium, wat hij ermee kan zeggen binnen en over de samenleving waarin hij opgroeide.

'De mensen in mijn schilderij dat de 'offers voor de kleine goden' laat zien zijn allemaal vrouwen. Naakte vrouwen. Geredeneerd vanuit mythes zouden we zeggen dat ze deze offers brengen zodat ze vruchtbaar zullen zijn. Ze zouden van de god willen dat die in zou grijpen in problemen met hun vruchtbaarheid. Ik gebruik naaktheid als symbool voor wat onze samenleving ervan gemaakt heeft. Wat er gedacht wordt over het naakte lichaam. Dit was en is niet iets wat algemeen geaccepteerd is in de Baganda cultuur and het is hier te zien in een schilderij dat in die context thuis hoort. Met een specifieke reden en doel vertoonden vrouwen toch dit soort gedrag dat niet algemeen geaccepteerd was.'

10 Lwanga Emmanuel is beeldhouwer. Hij maakte drie fiber glass reliefs waarvan er hier twee te zien zijn.

'Bij het maken van mijn werk heb ik een specifiek publiek in gedachten, in het bijzonder het ongeletterde deel ervan. Ik geef hen een kans om te kijken naar - en zich te verhoud en tot een verleden. Als ik het op een andere manier zou hebben opgelost denk ik niet dat zij het hadden kunnen begrijpen.'

11 Eria Nsubuga werkt voornamelijk als schilder maar beperkt zich niet tot dat medium. Zijn werk gaat zowel over politieke machtsstructuren als conventies in de lokale en internationale kunstwereld.

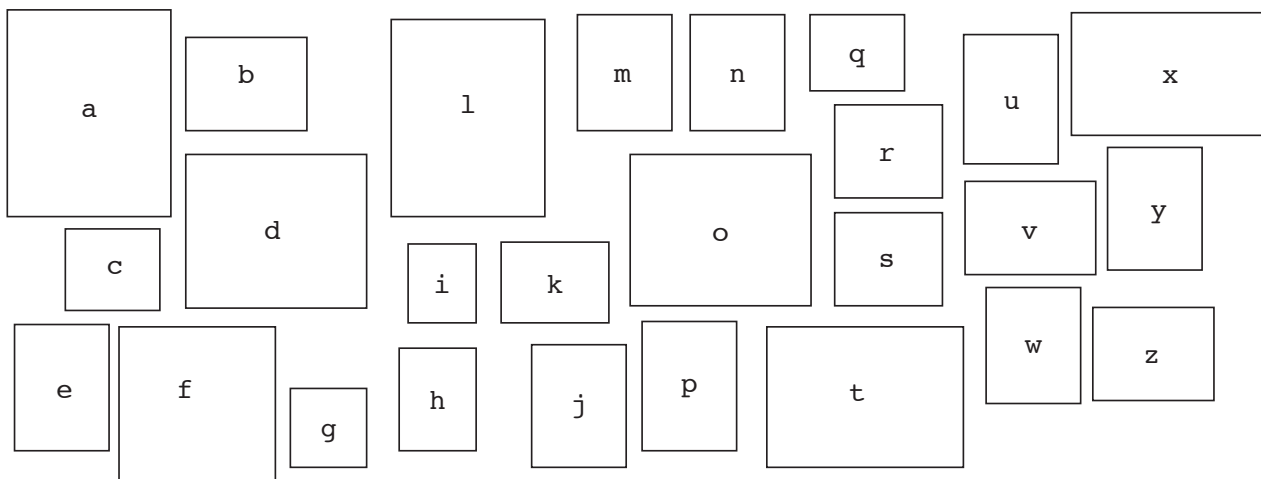
‘Ik koos ervoor ‘de vrouwen van de Koning’ te realiseren omdat te maken heeft met zaken waarmee ik me bezig hou; de veranderende en conflicterende rollen van Oegandese vrouwen in het dagelijks leven in een geglobaliseerde wereld, hun seksualiteit, identiteit en politieke rollen. Er zijn hier vrouwen die belangrijke beslissingen, die invloed hebben op het hele land, moeten maken. [...] Afrikaanse vrouwen proberen hun weg te vinden in een geglobaliseerde wereld. Afrikaanse vrouwen proberen zich ook blank te voelen. Dus kom je Afrikaanse vrouwen tegen met rood en blond haar, met golvend haar dat absoluut niet Afrikaans is. Daar zit een conflict.’

12 **Een groep van 25 studenten van Academie Minerva volgde een keuzevak begeleid door Andrea Stultiens waarin ze de door Ham Mukasa beschreven illustraties maakten. Ze verdiepten zich op allerlei manieren in een geschiedenis en cultuur waar geen van hen voordien mee te maken had.**

Werk van zes studenten werd door Andrea Stultiens geselecteerd voor deze expositie.

- 12a **Luuk van den Berg** People praying and offering to small gods.
- 12b **Maaïke Zwaan** People with eyes being plucked out and ears being cut off.
Posters on trees which were used for learning.
Mr. Speke training King Mutesa to shoot with a rifle.
- 12c **Doga Gonüllü** Kakumba, Serwanga and Lugalama being taken for execution to Mutambilo.
The Christian boys Kakumba, Serwanga and Lugalama as they were burnt.
- 12d **Jolijn Fortuin** The way men and women used to dress.
Pagans being executed for not praying.
Mackay making a pact with King Makolo of Musalala.
The bishop being killed by Wakoli the King's man in Lusenyi Nabweya.
- 12e **Jan Klinkhamer** The hut for the warriors.
Mr. Mackay docking at Kigumbo landing site.
Ham Mukasa and 12 others going to Sukuma and they find 2000 men working on a bridge.
- 12f **Francheska Alcantara** The chiefs.

13 **Uganda Christian University (UCU) in Mukono was aanvankelijk een theologisch college, en bevindt zich op land dat voor dit doel werd door Ham Mukasa beschikbaar werd gesteld. De bibliotheek van de universiteit is naar Mukasa vernoemd. Docent Eria Nsubuga vroeg de tweede en derdejaars studenten in zijn schilderklassen om de beschreven illustraties te maken. Deze selectie ervan werd gemaakt door Eria Nsubuga en Andrea Stultiens.**

- 13a **Musana Amanda** The King's women
- 13b **Onyango Geoffrey** Slaves working
- 13c **Sam Okitoi** People with their eyes being plucked out and their ears being cut off
- 13d **Ortega Daniel** Pagans being executed for not praying
- 13e **Sarah Ijangolet** **The wrath of the Gods**
Pagans being executed for not praying
- 13f **Tashobya Walter** Bugungu Lake
- 13g **Ortega Daniel** Migrants
- 13h **Asiimwe Ingrid** Mackay showing King Mwanga the map of the world
- 13i **Achieng Sharon** People with their eyes being plucked out and their ears being cut off
- 13j **Wanda Moses** Praying and offering for the small gods
- 13k **Tashobya Walter** Slaves working
- 13l **Kanoonye Patrick** Pagans being executed for not praying
- 13m **Twongirwe Sophia** People with their eyes being plucked out and their ears being cut off
- 13n **Anonymous**
- 13o **Twimukye Hannington** Slaves working
- 13p **Abaho Yosia** Praying and offering for the small gods
- 13q **Asiimwe Ingrid** Ham Mukasa heading to Sukuma to fetch King Mwanga
- 13r **Tashobya Walter** Ham Mukasa's leg injury in the battle with the Arabs
- 13s **Wenyisa Martha** Mackay educating the King
- 13t **Andrew Mukisa** People with their eyes being plucked out and their ears being cut off
- 13u **Kabibi Patience** Wakoli the royal servant sent by the King to go to Busoga to kill the Bishop
- 13v **Mubazi Joshua** Ham Mukasa heading to Sukuma to fetch King Mwanga
- 13w **Mugisha Edmond** Praying and offering for the small gods
- 13x **Sarah Ijangolet** The King's women
- 13y **Bwambale David** Speke training King Mutesa to shoot with a rifle
- 13z **Mubazi Joshua** Ham Mukasa getting the boats from Ssesse to pick the Kabaka from Budu

Robinah Nansubuga is zelfstandig curator, geboren in 1986 in Masaka (Oeganda) en werkzaam in London. Robinah begon haar carrière in 2004, als cultureel leidinggevende bij het Ndere Cultural Centre, waarna ze overstapte naar Afriart Gallery in Kampala. Na verschillende solo- en groepstentoonstellingen te hebben georganiseerd, werd ze curator en galeriemanager bij Fas Fas Art Gallery in Kampala. Vervolgens was Robinah projectmanager bij 32° East | Ugandan Arts Trust, een centrum voor hedendaagse kunst in Kampala. Ze is initiatiefnemer van Ekyoto (bonfire), een kritisch discussieplatform gericht op storytelling en Oegandese tradities.

Andrea Stultiens is een Nederlandse kunstenares. In veel van haar werk bevraagt ze de beeldvorming van Afrika. Ze doet dit met historisch (voornamelijk fotografisch) beeldmateriaal als uitgangspunt.

Simuda Nyuma - Forward Ever Backward Never vormt onderdeel van een groter onderzoek van Stultiens, voor het PhDArts programma van de Universiteit Leiden. De titel van dit onderzoek is Ebifananyi - het Luganda woord voor foto's, schilderijen en elk ander gelijksoortig, tweedimensionaal object.

Het archiefmateriaal uit Ham Mukasa's familie collectie, waaronder de omschreven illustraties, staat niet op zich. Het is onderdeel van een groter onderzoek. Hierin wordt gekeken naar de mogelijkheden om op basis van historisch fotomateriaal dat zich in Oeganda bevindt, bij te dragen aan zowel de geschiedenis zelf als het denken over de manier waarop geschiedschrijving tot stand komt.

Het onderzoek krijgt vorm in een serie boekjes waarvan Simuda Nyuma het vierde deel is. Ieder boekje is gebaseerd op één in Oeganda aangetroffen fotocollectie. De serie draagt de titel Ebifananyi. Dit is het woord dat gebruikt wordt voor foto's in het Luganda, de taal die gesproken wordt in Buganda. Het woord lijkt het beste vertaald te kunnen worden als 'gelijkenissen'. Het wordt niet alleen gebruikt voor foto's, maar ook voor andere tweedimensionale beelden. Dit hint naar de manier waarop taal ons programmeert, onze omgang met de wereld kleurt en hoe voorzichtig we moeten zijn in het denken dat 'we', mensen uit verschillende culturen, elkaar begrijpen wanneer we communiceren in een taal die we denken te delen, zoals die van het fotografisch beeld.

We zouden ons door de verwarring die ontstaat in het 'vertalen' kunnen laten ontmoedigen. Maar we kunnen het ook zien als een productief startpunt om uitwisselingen op te zetten. In Ebifananyi gebeurt dit uitsluitend naar aanleiding van foto's, die blijken te leiden naar werelden waarin veel te ontdekken is, zowel voor Oegandese als internationale publieken.

Robinah Nansubuga raakte betrokken bij 'Simuda Nyuma' vanuit een interesse in geschiedenis in het algemeen en een autodidactische achtergrond die ze deelt met Ham Mukasa, de man met wiens historische geschriften het allemaal begon. Nansubuga heeft het project geadopteerd en zal vervolg tentoonstellingen ontwikkelen, terwijl Andrea Stultiens een stap terug neemt, maar op de achtergrond betrokken blijft.

Een andere versie van dit project is tot en met 4 oktober onder de titel 'Go Forward' te zien als onderdeel van de tentoonstelling Global Imaginations in de Meelfabriek in Leiden. In deze expositie geven een twintig toonaangevende hedendaagse kunstenaars uit alle continenten tonen op uitnodiging van Museum De Lakenhal hun visie op de huidige geglobaliseerde wereld. www.globalimagination.nl

De meeste werken in deze tentoonstelling zijn te koop

*	Nathan Omiel, set van 9 portretten	€ 900,--.
*	Sanaa Gateja	
	- Mackay of Uganda figurine	op aanvraag
	- Mackay of Uganda costume (FREEDOM)	€ 2.500,--
	- Mackay of Uganda headpiece (FREEDOM)	€ 300,--
*	Papa Shabani	op aanvraag
*	Violet Nantume	niet te koop
*	Eria Nsubuga	
	- The King's Women - Mangoes for lunch	€ 1.200,--
	- The girl with the yellow hat	€ 900,--
	- Monkey on the wall	€ 900,--
	- This is the year of the black blondes	€ 1.100,--
*	Fred Mutebi	€ 350,-- per print
*	Achola Rosario	
	- Mukasa God of Rain	€ 180,--
	- Speke	€ 350,--
	- Ham	€ 180,--
	- People with their Eyes plucked out and their Ears cut of	€ 180,--
*	Lwanga Emmanuel	€ 1.900,-- per werk